

Tsjernobyl en Fukushima: de Duitse politieke fall-out

[Achtergrond](#) - 28 mei 2015 - Auteur: Andreas Bolz

De geschiedenis van de kernenergie kent twee grote ongelukken: Tsjernobyl en Fukushima. In Duitsland hebben deze gebeurtenissen verstrekkende politieke gevolgen gehad. CDU-kanseliers Kohl en Merkel legden tegengestelde politieke instincten aan de dag, maar deden dat ook in een andere politieke realiteit.

Zaterdag 30 mei is het 4 jaar geleden dat Duitsland voor de tweede keer besloot zijn kerncentrales te sluiten en over te stappen op duurzame energie: de *Energiewende*. De kernramp in Fukushima in maart 2011 leidde tot een [180-graden draai](#) van Merkels beleid. Een half jaar eerder, in september 2010, had haar CDU/CSU/FDP-regering juist besloten de kerncentrales langer open te houden. Dat besluit was weer een breuk met het beleid van Merkels voorganger Schröder (SPD), die in 2002 met zijn rood-groene regering ook al had besloten de kerncentrales op termijn te sluiten.

In Duitsland wordt in 2011 verbaasd gereageerd op Merkels ommezwaai. Hoe kan een regeringsleider van het ene op het andere moment zo radicaal van standpunt veranderen? Waar staat Angela Merkel werkelijk voor? En komt ze dan op dit besluit ook weer terug? De scepsis slaat echter al snel om in optimisme over de nieuwe energiepolitieke consensus. In Duitsland is de verontrusting na Fukushima groot, Duitsers gaan massaal de straat op om te protesteren tegen kernenergie, meer dan de helft van de bevolking wil dat Duitsland zijn kerncentrales sluit.

Na Fukushima gaan Duitsers massaal de straat op om te protesteren tegen kernenergie

Met haar draai is Merkel er in geslaagd om de politieke angel – de plaats van kernenergie in de Duitse energievoorziening – na Fukushima uit het debat te halen voor het goed en wel van start kon gaan. Het resultaat is een publiek debat waarin bestuurlijke vraagstukken centraal staan: hoe snel en in welke volgorde worden de reactoren gesloten, wat komt er voor in de plaats, hoe wordt de *Energiewende* bekostigd?

Harde confrontaties

Haar voorganger en partijgenoot Helmut Kohl reageert 25 jaar eerder op precies tegenovergestelde wijze op het ongeluk met de kernreactor van Tsjernobyl. Hij wijst alle tegenstand tegen kernenergie als hysterie van de hand en bepleit verdere uitbreiding van het gebruik van kernenergie. Een gepolariseerde Bondsrepubliek, met harde confrontaties op straat en in de Duitse media, is het gevolg.

Zowel na de kernramp in Tsjernobyl als na die in Fukushima vonden belangrijke deelstaatverkiezingen in Duitsland plaats. In 1986 kon de CDU bij verlies in Nedersaksen haar meerderheid in de Bondsraad kwijtraken – dat zou met nog maar acht maanden te gaan tot de volgende Bondsdagverkiezingen een zware slag zijn voor Helmut Kohl. In 2011 dreigde de CDU voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis de macht in haar bolwerk Baden-Württemberg af te moeten staan aan een coalitie tussen SPD en die Grünen. Kohl en Merkel konden niet om duidelijke stellingname heen.

Waar het maar kan, roepen Kohl en zijn ministers dat kernenergie veilig, goedkoop en milieuvriendelijk is

Als het nieuws van Tsjernobyl de Bondsrepubliek bereikt, schieten Kohl en zijn CDU in een verdedigende kramp. Waar het maar kan, roepen Kohl en zijn ministers dat kernenergie veilig, goedkoop en milieuvriendelijk is. Aanvankelijk lijkt dit de verkeerde tactiek. De eerste peilingen voorspellen een verlies voor de CDU in Nedersaksen en winst voor de SPD en met name voor de toenmalige nieuwkomer op het Duitse politieke toneel: de ecologische protestpartij die Grünen. Als met kanselier Kohl zelfs Nedersaksen niet te winnen is, zo wordt in de Duitse kranten gespeculeerd, is de vraag of het niet slimmer is als de CDU voor de Bondsdagverkiezingen van 1987 nog snel een andere kanselierskandidaat naar voren schuift.

Kohls politieke instinct

Maar Kohls politieke instinct laat hem niet in de steek. In de weken na Tsjernobyl slachtoffert hij Friedrich Zimmerman, de onhandig opererende minister van Binnenlandse Zaken, door hem een groot deel van zijn verantwoordelijkheden te ontnemen en deze onder te brengen bij het nieuw opgerichte ministerie van Milieu. Ook begint zijn CDU in Nedersaksen een ware lastercampagne tegen het 'groene gevaar'. Als duidelijk wordt dat die Grünen in Nedersaksen niet bereid zijn een coalitie met de SPD aan te gaan, doet de onderlinge strijd tussen deze twee partijen de rest. De CDU verliest zetels in Nedersaksen, maar weet nog net de macht vast te houden. Daarmee is het politieke moment Tsjernobyl in feite voorbij zonder dat er een koerswijziging heeft plaatsgevonden.

De meerderheid van de bevolking was na Tsjernobyl tegen kernenergie

De vraag is of het anders had kunnen lopen. Wat was er gebeurd als de SPD en die Grünen een front hadden gevormd en de CDU in Nedersaksen hadden weten te verslaan? Misschien had de CDU voor de Bondsdagverkiezingen van 1987 dan wel een andere kandidaat naar voren geschoven en was er van de 'Kanzler der Einheit' weinig terecht gekomen. Op zijn minst had de CDU zijn stellige pro-kernenergie in dat geval nog eens tegen het licht moeten houden. Maar wellicht interessanter is de vraag of Helmut Kohl in 1986 eenzelfde politieke consensus had kunnen smeden als hij daar toe bereid was geweest.

De meerderheid van de bevolking was na Tsjernobyl tegen kernenergie en de SPD had zich al voor het overgrote deel bij de tegenstanders geschaard. Als Kohl een *Energiewende* had gewild, was zijn eigen partij het grootste obstakel geweest. Als hij ook die achter zich had kunnen en willen krijgen, had Duitsland al 25 jaar eerder afscheid genomen van zijn kerncentrales en waren daar fossiele energiecentrales voor in de plaats gekomen.

Die Grünen

Kohl had daarvoor echter een aantal belangrijke concessies moeten doen. Naast met de argumenten dat kernenergie goedkoop en milieuvriendelijker is dan fossiele brandstoffen, heeft de CDU kernenergie ook altijd verdedigd met het argument dat ze een belangrijke bijdrage levert aan de energie-onafhankelijkheid van Duitsland. Door de oliecrises van de jaren zeventig was dit nog een zwaarwegend belang. Bovendien had Kohl met een nee tegen kernenergie de politiek van de net opkomende protestpartij die Grünen van een voor hem onacceptabele legitimiteit voorzien.

Het grootste verschil tussen Kohls Tsjernobyl en Merkels Fukushima is dan ook niet de politieke stijl van de beide regeringsleiders, maar het feit dat de groene partij in de tussenliggende 25 jaar een transformatie heeft doorgemaakt van radicale protestpartij tot een op alle bestuurslagen geïntegreerde 'burgerlijke' partij wier politieke standpunten de nieuwe Duitse energiepolitiek voor een belangrijk deel hebben gevormd.

Andreas Bolz volgt de master Politiek en Maatschappij in historisch perspectief aan de Universiteit Utrecht. Voor zijn onderzoeksstage bij het Duitsland Instituut onderzoekt hij de politieke gevolgen in Duitsland van de kernrampen Tsjernobyl en Fukushima.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/11670/tsjernoby1-en-fukushima-de-duitse-politieke-fall-out>